

واکاوی نقش برنامه درسی پایه ششم ابتدایی در ترغیب دانش آموزان به مطالعه

مرجان کیان^۱، دکتر یزدان منصوریان^۲، اسماعیل کرشاهی امجزی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۲/۲۶

پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۳/۲۸

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین نقش برنامه درسی پایه ششم ابتدایی در ترغیب دانش آموزان به مطالعه بود. روش پژوهش تحلیل محتوای کیفی و همچنین روش نظریه مبنایی به عنوان فرایند، بکار گرفته شد. جامعه پژوهش دربردارنده تمامی کتاب‌های درسی پایه ششم ابتدایی در سال ۹۳-۱۳۹۲ و نیز معلمان پایه ششم ابتدایی شهر کرج بودند. اطلاع رسانی‌ها شامل ۹ کتاب درسی منتخب به روش سرشماری و ۱۹ معلم پایه ششم ابتدایی منتخب به شیوه نمونه‌گیری هدفمند و با رعایت اصل اشباع نظری، بود. ابزارهای پژوهش شامل چک لیست تحلیل محتوا و مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. نتایج نشان داد کتاب‌های درسی به شیوه مستقیم و غیر مستقیم دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می‌کنند. به علاوه، در متن کتاب‌ها نشانگرهایی وجود دارد که دانش آموزان را به مطالعه منابع گوناگون بر می‌انگیزد. در ادامه، مشخص شد معلمان گاهی اوقات دانش آموزان را به مطالعه تشویق می‌کنند اما در ارزشیابی، این روند مدنظر قرار نمی‌گیرد. همچنین، منابع و مواد آموزشی متنوعی که دانش آموزان را به مطالعه ترغیب کند در مدارس ابتدایی کمتر به چشم می‌خورد. در پایان درباره یافته‌ها بحث شد و پیشنهادهای کاربردی ارائه شد.

واژه‌های کلیدی: برنامه درسی، مطالعه، پایه ششم، دوره تحصیلی ابتدایی.

مقدمه

پژوهش حاضر درصدد است تا نقش برنامه درسی پایه ششم ابتدایی را در ترغیب دانش آموزان به مطالعه واکاوی نمایند. باید خاطر نشان کرد که امروزه کتاب خوانی یکی از شاخص‌های پیشرفت هر جامعه‌ای به حساب می‌آید و مطالعه مورد توجه اکثر کشورها است و به ترویج و تشویق آن اهمیت زیادی می‌دهند. اگر به رفتار و عادت‌های مردم جوامع توسعه یافته نگاهی بیندازیم در می‌یابیم که اکثر آن‌ها سهم قابل توجهی از اوقات روزانه خود را به مطالعه اختصاص می‌دهند و کتاب، جایگاه ویژه‌ای را در این جوامع پیشرفته به خود اختصاص داده است (حاتمی، ۱۳۹۱).

۱. استادیار گروه مطالعات برنامه درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران، نویسنده مسئول، kian@khu.ac.ir

۲. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۳. کارشناس ارشد رشته برنامه ریزی درسی، دانشگاه خوارزمی (مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد است).

در حالیکه فرهنگ کتابخوانی و مطالعه به عنوان یک عنصر اصلی در یادگیری باید والاترین جایگاه را در گستره های فردی و اجتماعی به ویژه در میان نسل نوجوان و دانش آموزان دارا باشد، اما متأسفانه به دلایلی گوناگون، کتاب از چنین موقعیتی که شایسته جامعه باشد برخوردار نشده و هنوز مطالعه به عنوان نیازی دائمی برای همگان مطرح نیست (خنیفر و همکاران، ۱۳۹۱). ایجاد عادت به مطالعه به ویژه خواندن منابع غیردرسی یکی از عادت های پسندیده است که تلاش برای ایجاد عادت به مطالعه باید از اولویت های مهم کارگزاران فرهنگی در حوزه فعالیت های مناسب برای کودکان و نوجوانان باشد (باب الحوائجی و یزدیان راد، ۱۳۸۹). متوسط زمان مطالعه هر شهروند ایرانی آن چنان ناچیز است که قلم از نوشتن آن متأثر می شود. میانگین زمان مطالعه در هر سال برای هر ایرانی حدود ۵ تا ۶ دقیقه است و این در حالی است که میانگین زمان مطالعه یک ژاپنی حدود ۴۰ دقیقه، هر شهروند فرانسوی ۴ ساعت و هر انگلیسی ۳ ساعت است (محسنیان راد، ۱۳۹۱). در جامعه ایران سرانه مطالعه و عادت به مطالعه در سطح پایینی قرار دارد. اگر بخواهیم مطالعه را در جامعه رواج دهیم باید از دوران کودکی به آن اهمیت دهیم و کودکان و دانش آموزان مان را به مطالعه تشویق و ترغیب کنیم چون اگر هر فعالیتی از کودکی نهادینه شود، برای همیشه باقی خواهد ماند. یکی از راهکارهای مناسب در این زمینه، توجه به مطالعه از طریق برنامه های درسی مدارس است.

از سوی دیگر، برنامه درسی شامل محتوای رسمی و غیر رسمی، فرایندها، آموزش های آشکار و پنهانی است که به وسیله آن یادگیرنده تحت هدایت مدرسه، دانش لازم را به دست می آورد، مهارت ها را کسب می کند و گرایش ها، ارج گذاری ها و ارزش های خود را تغییر می دهد. به عبارت بهتر آن چه در قالب هدف های معین به دانش آموزان ارائه می شود و قصد این است که فراگیران در پایان یک دوره آموزشی معین به آن ها نایل گردند (ملکی، ۱۳۹۱). یکی از کامل ترین الگوهای برنامه درسی متعلق به اگر^۱ است که عناصر برنامه درسی را شامل ده عنصر می داند از جمله منطق برنامه، اهداف، محتوا، فعالیت های یادگیری، روش های تدریس، مواد و منابع یادگیری، گروه بندی، مکان، زمان و ارزشیابی (فتحی و اجارگاہ، ۱۳۹۰). در پژوهش حاضر عناصر محتوا، روش های تدریس، مواد و منابع یادگیری و ارزشیابی پایه ششم ابتدایی توجه شده و این عناصر را از منظر توجه

1.Akker

به ترغیب دانش آموزان به مطالعه مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. اگر در کتاب های درسی و محتوای آن ها، مطالبی آورده شده باشد که حاکی از توجه به مطالعه و تشویق به مطالعه باشد، می تواند دانش آموزان را هم به مطالعه ترغیب و تشویق کند.

در رابطه با موضوع پژوهش حاضر، مطالعاتی در خارج ایران انجام شده است. برای مثال، سوریانو و همکاران^۱ (۲۰۱۷) در بررسی دیدگاه معلمان درباره انگیزه های مطالعه در کودکان نشان دادند که انگیزه های درونی و برونی مطالعه در کودکان، با مداخله های آموزشی ارتقا می یابد. همچنین «سند مرکز ملی ارتقای سواد»^۲ (۲۰۱۷) به والدین توصیه می کند که علاقه به مطالعه در کودکان را می توان از طریق داستان ها و قصه های مصور، تمرین های زبانی، نوشتاری، گفتاری، توسعه واژگان و در مجموع توسعه فرصت های ارتقای سواد در خانه و مدرسه افزایش داد. کیکاس و همکاران^۳ (۲۰۱۷) نیز در مطالعه ای درباره ارتباط مهارت مطالعه و خواندن، علاقه به مطالعه و تمرین های معلم، دریافتند که در کلاس های درس و برنامه های درسی کودک محور، دانش آموزان به مطالعه و خواندن کتاب بیشتر ترغیب می شوند. همچنین در چنین فضای آموزشی، مهارت مطالعه و خواندن در دانش آموزان نیز ارتقا می یابد. مطالعه جولوس و همکاران^۴ (۲۰۱۶) درباره بررسی رابطه توانایی مهارتی کودکان با توانایی مطالعه و نوشتن، مشخص کرد که تسلط و افزایش مهارت مطالعه و نگارش، در کودکان موجب ارتقای مهارت های عملی آنها نیز می شود. آلتینوز^۵ (۲۰۱۶) نیز در پژوهش خود درباره نقش والدین در تکالیف درسی و مطالعه کودکان در خانه، نشان داد که ابعاد مثبت سطح مشارکت، ساختار نقش، باورهای خودکارآمدی و نگرش به مطالعه و علم در والدین می تواند سطح و علاقه کودکان به مطالعه و یادگیری را افزایش دهد. استارم^۶ (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان «مطالب مورد علاقه کودکان و نوجوانان» نشان داد که در برنامه های درسی خواندن، موضوعات جانوران بالاترین میزان توجه را به خود اختصاص داد. همچنین موضوع های علوم، ورزش و ادبیات از سوی همه سنین و هر دو گروه دختران و پسران، به عنوان موضوع های برتر معرفی شدند. در میان کتاب های ادبی، دختران بیشتر به مطالعه داستان های یک نویسنده خاص و داستان

1. Soriano et, al.

2. National Center on Improving Literacy

3. Kikas et, al.

4. Julius et, al.

5. Altinoz

6. Sturm

های دنباله دار، شعر و داستان ارواح تمایل داشتند، در حالی که پسران مطالعه داستان های یک نویسنده خاص، فانتزی، افسانه و شعر را ترجیح دادند. انجمن کتاب کودکان ایرلند^۱ (۲۰۰۲) در پژوهشی با عنوان «اولویت های مطالعه در میان نوجوانان ایرلندی» نشان داد که ژانرهای مورد علاقه هر دو گروه پسر و دختر به ترتیب این ها هستند: الف. طنز ب. ترسناک ج. ماجراجویی د. داستان هایی از زندگی واقعی و. افسانه و داستان های حیوانات. همچنین در این پژوهش نشان داده شد که میزان مطالعه با افزایش سن کاهش می یابد و گرایش موضوعی مطالعه در میان دختران و پسران متفاوت می باشد. هال و کولز^۲ (۱۹۹۹) نیز در پژوهشی با عنوان «اولویت های مطالعه دانش آموزان» به این نتیجه رسیدند که در دو دهه گذشته میزان کتاب خوانی در پسران و دختران ۱۰ ساله و دختران ۱۲ ساله افزایش داشته، در پسران ۱۲ ساله و دختران ۱۴ ساله میزان کتاب خوانی با تغییرات خاصی رو به رو نبوده و در پسران ۱۴ ساله نیز با کاهش مواجه بوده است و دانش آموزان موضوع های مورد علاقه خود را به این ترتیب بیان کرده اند: ۱. فانتزی (علمی، تخیلی) ۲. پلیسی و جنایی ۳. داستان های جنگی ۴. ورزش ۵. داستان های ارواح ۶ حیوانات ۷. شعر ۸. مطالب طنز و فکاهی ۹. مطالب مربوط به رشد جسمی ۱۰. داستان های عاشقانه ۱۱. ارتباطات ۱۲. غیر داستان.

مطالعات مختلفی نیز در ایران انجام شده است. برای مثال، ظهیری ناو و رجبی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه کتاب خوانی و رشد اجتماعی در دانش آموزان» به این نتیجه دست یافتند که در دانش آموزان کلاس پنجم مطالعه کتاب ها و مجلات تخیلی، تاریخی و ورزشی پیش بینی کننده مثبت، و کتاب های پلیسی پیش بینی کننده منفی و معنادار رشد اجتماعی بوده و در دانش آموزان سوم راهنمایی نیز کتاب ها و مجلات علمی و ورزشی پیش بینی کننده مثبت و کتاب های شعر، پیش بینی کننده منفی و معنادار رشد اجتماعی بود. هم چنین تفاوت های جنسیتی نیز در مطالعه کتاب ها به دست آمد. شاه محمدیان (۱۳۸۷) نیز در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر مطالعه غیر درسی بر وضعیت درسی دانش آموزان متوسطه شهر تهران» به این نتیجه دست یافت که بین مطالعه درسی و وضعیت درسی دانش آموزان، میزان تحصیلات و مطالعه والدین، تشویق مربیان و استفاده از رسانه های جمعی همبستگی معنا داری وجود دارد. بیگدلی، الهام پور و باجی (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی گرایش های موضوعی مطالعه در دانش آموزان دوره راهنمایی شهر اهواز و مقایسه

1. Children Books Ireland

2. Hall & Coles

آن با توزیع موضوعی کتاب های مناسب دانش آموزان این دوره» به این نتایج دست یافتند که در بسیاری از موضوع های فرعی مربوط به ده موضوع اصلی، میان نظرات دانش آموزان دوره راهنمایی شهر اهواز و فراوانی کتاب های مناسب دانش آموزان این دوره تناسب چندانی برقرار نمی باشد. این مسأله در موضوع های فرعی مربوط به موضوع های واقع گرا (رمان)، دین، علوم تجربی، هنر، بازی و سرگرمی و کتاب های مرجع بیشتر ملاحظه شد. همچنین محسنیان (۱۳۸۳) در پژوهشی با عنوان «نقش کتاب های درسی در دوره ابتدایی و راهنمایی تحصیلی در ترغیب دانش آموزان به مطالعه» به این نتیجه دست یافت که در بین کتاب های دوره ابتدایی بیشترین اشارات به کتاب و کتاب خوانی به کتاب فارسی (۴۶٪) و کمترین آنها به کتاب های آموزش قرآن (۸٪) مربوط می شود. در بین کتاب های درسی دوره راهنمایی بیشترین اشارات به کتاب و کتاب خوانی به کتاب فارسی (۸۷٪) و کمترین آنها به کتاب های تعلیمات اجتماعی (۲٪) مربوط می شود. در مجموع مرور مبانی و پیشینه های فوق نشان می دهد که ویژگی مطالعه کردن در کودکان می تواند به شیوه های مختلفی ارتقا یابد. در این میان، مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که آیا برنامه درسی پایه ششم ابتدایی در ایران، دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کند؟ چگونه؟ بدین ترتیب پژوهش حاضر دو پرسش ذیل را بررسی می کند:

- آیا محتوای کتاب های درسی پایه ششم ابتدایی، دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کند؟
- معلمان چه شیوه و فعالیت هایی را برای ترغیب دانش آموزان به مطالعه بکار می گیرند؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد پژوهش، کیفی است. در این مطالعه، از دو روش پژوهش تحلیل محتوای کیفی^۱ و روش پژوهش نظریه مبنایی^۲ به عنوان فرایند، نه به عنوان فرآورده، در کنار هم استفاده شده است. بر اساس روش نظریه مبنایی، محقق در صدد است انگیزه ها و نگرش های افراد را درباره اهمیت مطالعه کشف کند و تنها در پی توسعه مفاهیم است (استراس و کوربین، ۱۳۹۳). چارماز^۳ معتقد است این روش پژوهشگر را قادر می سازد تا به دنیای واقعی مورد مطالعه خود نزدیک شود و از داده های تجربی، مجموعه

1. Qualitative Content Analysis
 2. Grounded Theory Research Method
 3. Charmaz

منسجمی از مفاهیم نظریه ای را شناسایی کند که نه تنها آنها را ایجاد و تفسیر می کند بلکه ارتباط میان آنها را مشخص می سازد (کیان و همکاران، ۱۳۹۰). در پژوهش حاضر جامعه پژوهش شامل دو دسته هستند:

الف) تمام کتاب های درسی پایه ششم ابتدایی سال تحصیلی ۹۲-۹۳

ب) معلمان پایه ششم ابتدایی شهر کرج در سال تحصیلی ۹۲-۹۳.

اطلاع رسانی های پژوهش (مطالعین کلیدی) در بخش اول به روش سرشماری به صورت کل جامعه برابر با نمونه شامل ۹ عنوان کتاب درسی پایه ششم (فارسی بخوانیم، فارسی بنویسیم، ریاضی، علوم تجربی، مطالعات اجتماعی، تفکر و پژوهش، هدیه های آسمان، آموزش قرآن، کار و فناوری) به عنوان نمونه در نظر گرفته شد. بخش دوم اطلاع رسانی ها با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند^۱ شامل ۱۹ نفر از معلمان پایه ششم شهر کرج در سال تحصیلی ۹۲-۹۳ بودند که تا حد اشباع نظری ادامه یافت. منظور از نقطه اشباع زمانی است که پژوهشگر با ادامه گردآوری داده ها به یافته جدیدی نمی رسد و عملاً استمرار گردآوری داده ها، با تکرار یافته های قبلی همراه است (منصوریان، ۱۳۹۱). در نمونه گیری هدفمند، قصد محقق انتخاب مواردی است که با توجه به هدف تحقیق، اطلاعات زیادی داشته باشند. این نوع نمونه گیری به دنبال ایجاد قوانین ثابت و تغییر ناپذیر و تعمیم نتایج نیست بلکه سعی در شناخت بهتر هر پدیده در زمینه خاص دارد (گال و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۶۹).

ابزار های پژوهش شامل چک لیست تحلیل محتوا به شیوه کیفی و مصاحبه نیمه ساختاریافته است. برای بررسی محتوای آشکار پیام های موجود در یک متن می توان از روش تحلیل محتوا استفاده کرد. تحلیل محتوا روشی مناسب برای پاسخ دادن به سؤال هایی درباره محتوای یک پیام است. مهم ترین کاربرد تحلیل محتوا توصیف ویژگی های یک پیام است. استفاده از تحلیل محتوا به عنوان یک تکنیک تحقیقی، از اوایل قرن حاضر شروع شد و تا کنون ادامه دارد (سرمد، بازرگان، حجازی، ۱۳۹۱: ۱۳۲). برای تحلیل محتوای کتاب های درسی پایه ششم ابتدایی، محقق با مطالعه دقیق و جمله به جمله محتوای این کتاب ها در صدد یافتن تمام دلالت ها و نشانه های است که دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کند و اهمیت مطالعه را برایشان آشکار می سازد.

1 .Purposeful Sampling

در مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته^۱ سؤال‌ها از قبل طراحی شدند و هدف کسب اطلاعات عمیق از مصاحبه شونده است. در این مصاحبه سؤالات کمتر پرسیده می‌شوند اما عمیق هستند. با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته با معلمان پایه ششم ابتدایی، از میزان توجه روش‌های تدریس، روش‌های ارزشیابی و منابع آموزشی مورد استفاده معلمان این پایه برای ترغیب و تشویق دانش‌آموزان به مطالعه آگاهی پیدا کند.

در روش کیفی نظریه‌مبنایی مراحل گردآوری و تحلیل داده‌ها از هم جدا نیستند و هر دوی این فعالیت‌ها همزمان صورت می‌گیرند. پژوهشگر پیوسته داده‌های گردآوری شده را تحلیل می‌کند و بر مبنای تحلیل‌ها به دنبال داده‌های جدید می‌رود. ادامه گردآوری داده‌ها تا آخرین لحظات پژوهش ادامه دارد تا اینکه داده‌های جدیدی دیده نشود و به اصطلاح داده‌ها به حد اشباع برسند (استراس و کوربین، ۱۳۹۳).

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش «تحلیل محتوا» برای کتاب‌های درسی و «کد گذاری» برای متن مصاحبه‌ها استفاده شده است. پژوهشگر پس از جمع‌آوری کتاب‌های درسی پایه ششم که شامل ۹ کتاب بودند به ترتیب یکی از کتاب‌ها را انتخاب و به مطالعه محتوا و سطر به سطر آن کتاب به طور دقیق می‌پرداخت. بعد از آن، مفاهیم مندرج در کتاب‌ها را که در مورد اشاره و یا تشویق و ترغیب به مطالعه بودند استخراج و یادداشت می‌نمود. در مرحله بعد این مفاهیم دسته‌بندی، و از نظر سطح انتزاع به مقوله و زیر مقوله و مفاهیم تبدیل شدند و عبارات و جملاتی که در کتاب‌ها در مورد تشویق به مطالعه به کار رفته بودند عنوان شواهد به خود گرفتند و به صورت مرتب ساماندهی شدند.

منظور از کد گذاری، شکستن داده‌های گردآمده به کوچکترین اجزاء معنادار است. اجزایی که مبنایی برای یافتن و ساختن مفاهیم مستتر در داده‌ها هستند. در این فرایند پژوهشگر سعی کرد با مطالعه سطر به سطر متن مصاحبه‌ها و دقت در تصاویر یا اسناد گردآمده به شناختی تازه از پدیده مورد مطالعه برسد (منصوریان، ۱۳۹۱). در این پژوهش مراحل کد گذاری بدین صورت انجام می‌گیرد:

1. Statements structured in depth interviews

الف- کد گذاری باز^۱: در این کدگذاری داده‌ها شکسته و تلخیص می‌شوند و به داده‌های شکسته و کوچک شده برچسب و معنا می‌دهیم. در کدگذاری باز باید از کدهای زیادی استفاده کنیم و بعد از کدگذاری، کدها را دسته‌بندی و تلفیق می‌کنیم و از مجموع داده‌ها مقوله‌ها را می‌سازیم. در این کدگذاری براساس جامعه و گروه تحقیق و هدف از کدگذاری استفاده می‌کنیم.

ب- کد گذاری محوری^۲: کدگذاری محوری روند ارتباط دادن خرده‌مقولات به یک مقوله است. کدگذاری محوری از راه مقایسه‌ها و طرح پرسش‌ها صورت می‌گیرد و به طرف کشف روابط و ربط دادن مقولات به یکدیگر در راستای یک پارادایم سوگیری شده پیش می‌رود یعنی ما هر مقوله را با توجه به شرایط و محل این پدیده که در بعد خاص اتفاق می‌افتد و با در نظر گرفتن خصوصیات آن، زمینه، واکنش نشان دادن به این پدیده در سایه آن زمینه و پیامدهای هر گونه کنش متقابل که صورت می‌گیرد بسط و گسترش می‌دهیم.

ج- کد گذاری انتخابی^۳: کدگذاری محوری به روند انتخاب مقوله اصلی به طور منظم و سیستماتیک و ارتباط دادن آن با سایر مقوله‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پر کردن جاهای خالی با مقولاتی که نیاز به اصلاح و گسترش بیشتر دارند گفته می‌شود (استراس و کوربین، ۱۳۹۳).

پس از مصاحبه با معلمان پایه ششم ابتدایی و جمع‌آوری اطلاعات که به صورت دستی انجام شده بود، فرایند تحلیل اولیه‌ی داده‌ها آغاز شد. به این ترتیب که پژوهشگر پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان را چند مرتبه با دقت می‌خواند، این مرور و دقت چند مرتبه‌ای در پاسخ‌ها، منجر به شناسایی و یافتن مفاهیم مرتبط با اهداف پژوهش شد. این اقدام به روش کدگذاری باز موسوم است. در مرحله بعد کدگذاری محوری انجام شد، در این مرحله نکات اشتراک مقوله‌ها (انتزاعی‌ترین سطح مفاهیم) شناسایی شدند و ارتباط میان مقوله‌ها و زیر مقوله‌های نزدیک به هم، به ادغام آن‌ها کمک کرد. در این مرحله مقوله‌های به دست آمده، حول مفهومی مرکزی که در محور اهداف

-
1. Open coding
 2. Axial coding
 3. Selective coding

پژوهش است، قرار گرفتند و معرفی شدند. در واقع این مفهوم مرکزی در اکثر مقوله ها به کار رفته و سایر مفاهیم حول محور آن هستند.

البته تمامی پژوهش های نظریه مبنایی به تشکیل نظریه منجر نمی شوند و ممکن است انجام پژوهش تا مرحله دوم، یعنی کدگذاری محوری، متوقف شود. در این حالت گفته می شود روش نظریه مبنایی به عنوان فرایند نه فرآورده مورد توجه قرار گرفته است (کرسول، ۱۳۹۴). استراس و کوربین بر این باورند پژوهشگرانی که تنها به ارائه مفاهیم و تحلیل موضوعی علاقه مند هستند و یا پروژه تحقیقاتی شان متضمن همین امر است، می توانند پس از مرحله کدگذاری محوری پژوهش را خاتمه دهند، چنانچه نیاز به ساختن نظریه احساس شود، می توانند وارد مرحله سوم یعنی کدگذاری انتخابی شده و نظریه نهایی را شکل دهد (به نقل از کیان و همکاران، ۱۳۹۰). در مطالعه حاضر، پژوهشگر در پایان مرحله اول یعنی کدگذاری باز، مقوله های اصلی را شناسایی کرد. سپس در مرحله دوم، یعنی کدگذاری محوری تلاش کرد تا ارتباط میان مقوله ها تبیین شود. پس از پایان کدگذاری محوری، به این علت که نتایج حاصله پاسخگوی پرسش های تحقیق بود و موضوع پژوهش متضمن همین یافته ها بود، کار پژوهش به پایان رسید. بنابراین در این پژوهش روش نظریه مبنایی به عنوان فرایند بکار رفت.

یافته های پژوهش

مشخصات معلمان شرکت کننده در پژوهش، مطابق جدول ۱ نشان داده شده است:

جدول ۱. ویژگی های جمعیت شناختی شرکت کنندگان

شاخص ها	مشخصات	تعداد
جنسیت	مرد	۱۳
	زن	۶
رشته تحصیلی	آموزش ابتدایی	۱۳
	ادبیات فارسی	۳
	الهیات	۲
	روانشناسی	۱
مدرک تحصیلی	فوق دیپلم	۸
	کارشناسی	۹
	کارشناسی ارشد	۲
سابقه تدریس	بین ۸ تا ۱۲ سال	۴
	بین ۱۳ تا ۱۷ سال	۶
	۱۸ تا ۲۲ سال	۹

پاسخ به پرسش اول - آیا محتوای کتاب های درسی پایه ششم ابتدایی دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کند؟- در این پژوهش یافته ها شامل دو بخش است. اول نتایج داده های حاصل از تحلیل کتاب های درسی که در جداول (۲ تا ۱۰) آمده است و دوم، نتایج حاصل از تحلیل داده های مصاحبه ارائه شده است (جدول ۱۱).

جدول ۲. تحلیل محتوای کتاب «فارسی بخوانیم»

مقوله	مفاهیم	شواهد
فعالیت های مطالعه	مطالعه	- از آن به بعد عصرها یا من به خانه مهدی می رفتم یا او به خانه ما می آمد. هم درس می خواندیم و هم بازی می کردیم. ۳۴ ^۱ - چند وقت پیش داستانی درباره خیر و شر خواندم و ماجرا این بود که سال ها پیش، خیر و شر برای شنا کردن به دریا رفتند. ۴۱
	بازگویی	- درباره حکایت سعید، در گروه خود گفت و گو کرده، جمع بندی نظرات را برای کلاس بازگو کنید. ۴۹
اصول نگارش	تفکر	- معلم گفت: ما باید برای کشف و شناخت بهتر زیبایی های آفرینش، باید به تفکر درباره خود، خالق، خلق و خلقت بپردازیم. خوب و دقیق نگاه کنیم، گوش بدهیم، بسیار بخوانیم. ۱۶
	واژه پردازی	- هر کلمه یا واژه، پاره ای از پیکر من است. هر واژه، تلفظ، معنی و معمولا یک شکل نوشتن دارد. ۲۴
کتابخانه	درک مطلب	- چهره دوم من «خط» است که در نوشتار آشکار می شود و شما با کمک چشم و از راه دیدن، با آن آشنا می شوید و آن را درک می کنید. ۲۳
	مراجعه به کتابخانه	- با مراجعه به کتابخانه، داستان دیگری از شاهنامه فردوسی انتخاب کنید و در گروه بخوانید. ۳۰ - برای پیدا کردن کتاب در یک کتابخانه، می توانید از سه طریق جستجو کنید. ۶۴
	کتاب مرجع	- لغت نامه، مفصل ترین کتاب در زبان فارسی است. دهخدا برای تألیف این کتاب چهل سال کوشش کرد. ۶۳

جدول ۳. تحلیل محتوای کتاب «فارسی بنویسیم»

مقوله	مفاهیم	شواهد
فعالیت های مطالعه	معنایابی	- واژه هایی از درس که معنی آن ها را نمی دانید، در جدول زیر قرار دهید، سپس با مراجعه به واژه نامه معنای هر کلمه را مقابل آن بنویسید. ۶۴
	مفهوم یابی	ضرب المثل « تا پول داری رفیقتم، قربان بند کیقتم » را در چهار سطر توضیح دهید. ۴۸
اصول نگارش	نویسندگی	- یکی از حکایت هایی را که تا به حال شنیده اید، به زبان ساده بنویسید. ۸۹
کتابخانه	مراجعه به کتابخانه	- متن زیر را در چند سطر ادامه دهید: در اتاق نشسته بودم و به کتاب های کتابخانه کلاس نگاه می کردم. ناگهان چشمم به کتاب ۸۹

۱. شماره های ذکر شده در انتهای هر عبارت بیانگر شماره صفحه متن مربوط به کتاب درسی است.

جدول ۴. تحلیل محتوای کتاب «مطالعات اجتماعی»

مقوله	مفاهیم	شواهد
فعالیت های مطالعه	مطالعه	- مهمترین کتاب او در پزشکی قانون نام دارد که تا سال ها در دانشگاه های بزرگ اروپایی تدریس می شد. ۴۹ - مطالعه کتاب های مفید، مجلات و روزنامه ها و شرکت در کلاس های مهارت آموزی (مانند زبان خارجه، رایانه و ...) ۷۳
	اطلاع یابی	- این اخبار از روزنامه برداشته شده است. هر یک از آن ها مربوط به کدام عوامل مؤثر بر کشاورزی است؟ ۶
عناصر مطالعه	زمان مطالعه	- در یک برنامه متعادل، ساعات درس خواندن و ساعات کار کردن نیز باید به اندازه ی کافی باشد. ۷۰
	برنامه ریزی	- در یک برنامه متعادل، استراحت و خواب کافی، درس خواندن، عبارت کردن و تفریح و سرگرمی به اندازه کافی وجود دارد. ۷۰

جدول ۵. تحلیل محتوای کتاب «ریاضی»

مقوله	مفاهیم	شواهد
فعالیت های مطالعه	گردآوری اطلاعات	- در کتاب های درسی دیگر خود یا در روزنامه ها و مجله ها جست و جو کنید و نمودارهای آماری پیدا کنید. ۱۰۴
	تحلیل اطلاعات	- یکی از جمله هایی که در اخبار، روزنامه یا مجله دیده یا شنیده اید و در آن عبارت «احتمال دارد» استفاده شده است، بنویسید. ۱۱۳
اطلاعاتی منابع	گردآوری اطلاعات	- فاطمه $\frac{1}{2}$ پولش را کتاب و $\frac{1}{3}$ کتاب را دفتر خرید. اگر برای فاطمه ۵۰۰۰ تومان مانده باشد، کل پول او چقدر بوده است. ۱۱
	توان خرید کتاب	- یک کتاب ۲۴۰۰ تومان است. اگر این کتاب را با ۱۰ درصد تخفیف بفروشد، کتاب چند تومان به فروش می رسد. ۸۹

جدول ۶. تحلیل محتوای کتاب «تفکر و پژوهش»

مقوله	مفاهیم	شواهد
فعالیت های مطالعه	مطالعه دقیق	- هنگام مشاهده فیلم، گوش داده به به داستان یا صحبت دیگران، با دقت توجه می کنیم. ۶۰
	پرسشگری	- سه مورد از پرسش های خود را که دوست دارید پاسخ آن را بدانید، اما پاسخ آن در کتاب های درسی شما نیست، بنویسید. ۲۸
	ارزشیابی	- فعالیت خود ارزیابی به شما کمک می کند که به روش یادگیری خود پی ببرید. ۸
	اطلاع یابی	- همسالان شما به چه بازی هایی بیشتر علاقه دارند؟ نظر سنجی ۱. (مصاحبه یا پرسش نامه) ۲. مشاهده ۳. مطالعه کتاب. ۱۳
اصول نگارش	واژه پردازی	- با توجه به گفت و گوهایی که در کلاس کردید، سه واژه پیر، قدیمی و فرسوده کنید. ۴۶
	بازنویسی	- بقیه داستان را به میل خودتان بنویسید. ۳۹

جدول ۷. تحلیل محتوای کتاب «علوم تجربی»

مقوله	مفاهیم	شواهد
فعالیت های مطالعه	تفکر	- آیا تا به حال فکر کرده اید نیاکان ما و مردمان گذشته، آثار علمی، فرهنگی هنری و اجتماعی خودشان را روی چه چیزی می نوشتند و نقاشی می کردند؟ ۱۱
	مطالعه	- مهمترین زمین لرزه های ۵۰ سال اخیر ایران را از نظر محل وقوع و خسارت های وارده مطالعه کنید و پس از بررسی در گروه به کلاس گزارش دهید. ۴
	اطلاع یابی	- با کمک بزرگ ترها و یا استفاده از اینترنت و ... درباره «آهن زنگ نزن» اطلاعات را جمع آوری کنید و به صورت روزنامه دیواری به کلاس گزارش دهید. ۲۵
	یادگیری	- جنگل برای کیست؟ در پاسخ به این پرسش با توجه به آنچه آموخته اید، یک داستان کوتاه بنویسید. ۸۷

جدول ۸. تحلیل محتوای کتاب «کار و فناوری»

مقوله	مفاهیم	شواهد
اطلاعات	ذخیره اطلاعات	- با توجه به نیاز معمولاً، بخشی از اطلاعات را در حافظه خود نگه می داریم. ۱۸
	دسته بندی اطلاعات	- در رایانه نیز دسته بندی اطلاعات و نام گذاری آن ها در دسترسی سریع تر و آسان تر به ما کمک می کند. ۱۲
منابع اطلاعاتی	منبع مطالعه	- در اینترنت، اطلاعات را به صورت صفحات وب مشاهده می کنید. مجموعه چند صفحه وب، یک وب گاه نامیده می شود. ۴۵
	کتاب مرجع	- اشاره گر موشی را روی موضوع مورد نظر مثلاً دانشنامه، قرار دهید. ۴۵
نگارش	متن مطالعه	- در صورتی که متنی را قبلاً نوشته اید و می خواهید ظاهر آن را تغییر دهید، باید ابتدا متن مورد نظر را انتخاب کنید. ۲۹

جدول ۹. تحلیل محتوای کتاب «آموزش قرآن»

مقوله	مفاهیم	شواهد
فعالیت های مطالعه	مطالعه	- آیات این صفحه را بخوان و هنگام گوش کردن به قرائت این آیات، به ویژگی های خط قرآن دقت کن. ۷ - صاحب خانه بیدار بود و در دل شب قرآن می خواند. ۶۷
	معناکاوی	- عبارات قرآنی صفحه قبل را با توجه به معنای آن ها بخوان. ۳ - آیات ۱۰ تا ۱۲ سوره صف را بخوانید و به معنی آن توجه کنید. ۸۹
	تمرکز	- قرائت آیات درس را گوش کنید و با نشان دادن خط، همراه با آن بخوانید. ۵۱
	دقت	- قرائت آیات درس را گوش کنید و با نشان دادن خط، همراه با آن بخوانید. ۸۹
	وارسی	- بررسی کنید پیام قرآنی این درس در سوره قمر چند بار تکرار شده است؟ ۴۸

جدول ۱۰. تحلیل محتوای کتاب «هدیه های آسمان»

مقوله	مفاهیم	شواهد
فعالیت های مطالعه	مطالعه	- از کتاب «داستان راستان» نوشته شهید مرتضی مطهری، داستان هایی از زندگی امامان (ع) را انتخاب کنید و در کلاس برای دوستانتان بخوانید. ۳۴
مطالعه	پرسشگری	- از سؤال او همه خندیدند، ولی پدر بزرگ گفت: سؤال خوبی کردی. ۴۸
منابع اطلاعاتی	استمرار مطالعه	- ما هر روز سوره حمد را در نماز می خوانیم. ۱۳
	منبع مطالعه	- خداوند در قرآن می فرماید: در گوش صحبت کردن، از کارهای شیطان است. ۴۰

پاسخ به پرسش دوم پژوهش - معلمان چه شیوه و فعالیت هایی را برای ترغیب دانش آموزان به مطالعه بکار می گیرند؟

در تحلیل یافته های حاصل از نظر معلمان درباره منابع و شیوه های آموزشی و عوامل برانگیزاننده جهت مطالعه توسط دانش آموزان، مقوله های ذیل بدست آمد (جدول ۱۱).

منابع اطلاعاتی؛ مقوله «منابع اطلاعاتی» به زیر مقوله منابع چاپی و غیر چاپی اشاره دارد، منابع چاپی مورد نظر مصاحبه شوندگان، شامل انواع مختلف کتاب (درسی و غیردرسی)، مجله، روزنامه، نقشه و کره جغرافیایی است و منابع غیر چاپی ذکر شده شامل اینترنت و فیلم های آموزشی است.

انگیزه مطالعه؛ مقوله «انگیزه مطالعه» به عوامل انگیزشی مطالعه که معلمان مصاحبه شونده اعلام کردند در دانش آموزان وجود دارد تا آنان به مطالعه ترغیب شوند مربوط می شود. انگیزه مطالعه به زیرمقوله عامل پیشبرنده و مفهوم علاقه مندی اشاره دارد.

موانع مطالعه؛ مقوله «موانع مطالعه» به عوامل و موانعی اشاره دارد که معلمان مصاحبه شونده در مصاحبه هایشان اشاره کردند که بر سر راه یادگیری و مطالعه دانش آموزان وجود دارد و دانش آموزان به دلیل این موانع نمی توانند اطلاعات بیشتری کسب کنند.

جدول ۱۱. تحلیل شیوه ها و عوامل ترغیب به مطالعه، از دیدگاه معلمان

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم	شواهد
منابع اطلاعاتی	منابع چاپی	کتاب	"از بچه خواسته ام که کتاب های سطوح بالاتر مثل کتاب های برادر و خواهر یا کتاب های مشاهیر ادب ایران را مطالعه کنند." "هفته ای یک بار در کلاس کتاب در اختیار بچه ها می گذارم و آن ها می"

			خوانند و همین طور جابه جا می کنیم."
	روزنامه		"برای بعضی از نکات اجتماعی یا بهداشتی یا ورزشی یا غیره از بچه ها می خواهیم که به روزنامه همشهری یا روزنامه های دیگر مراجعه کنند."
	نقشه		"به دانش آموزان می گویم از نقشه برای شناخت راه ها، مسیرها و .. استفاده کنند."
	کتاب درسی		"کتاب های درسی از بچه ها خواسته اند که به دنبال مطالعه بروند و بچه ها را به یادگیری و کاوشگری ترغیب می کنند."
	مجله		"از بچه ها خواسته ام که مجلاتی را که در خانه دارند به مدرسه بیاورند."
	کره جغرافیا		"برای پیدا کردن دریا، خشکی و ..، بچه ها از کره جغرافیایی استفاده می کنند."
	اینترنت	منابع	"از بچه ها خواسته ام برای تحقیقات از اینترنت استفاده کنند."
	فیلم آموزشی	غیرچاپی	"در مورد مولانا به دانش آموزان گفتم که از اینترنت تحقیق کنند." "چون در کلاس پروژکتور داریم هفته ای یک فیلم آموزشی در کلاس پخش می کنیم."
	علاقمندی	عامل پیشبرنده	"بچه ها به مطالعه علاقه مند هستند و روزنامه دیواری درست می کنند و به اینترنت و فن آوری توجه نشان می دهند." "کتاب هایی را که سرکلاس می آورم دوست دارند که استفاده کنند." "احساس می کنم دانش آموزان از تحقیقاتی که انجام می دهند راضی هستند." "بچه ها به مطالعه کتاب های غیر درسی علاقمندند."
	عدم استقبال	عوامل	"از مطالعه به دلیل اهمیت نداشتن علم نزد جامعه و آگاهی نداشتن خانواده ها استقبال نمی کنند." "به دلیل کمبود امکانات کمتر استقبال می کنند."
	کمبود منابع	بازدارنده	"در کلاس فن آوری هم که باید از اینترنت استفاده شود کامپیوتر و اینترنت وجود ندارد." "منابع و مواد آموزشی به اندازه کافی در مدرسه وجود ندارد."

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر واکاوی نقش برنامه درسی پایه ششم ابتدایی در ترغیب دانش آموزان به مطالعه بود. یافته ها (بر اساس جداول ۲ الی ۱۱) حاکی از این است که کتاب های درسی پایه ششم از دو طریق دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کنند. اول از روش مستقیم و دوم غیر مستقیم. از طریق روش مستقیم، در محتوای کتاب های درسی، درس ها و جملات و مفاهیمی وجود دارد که از دانش آموزان می خواهند که به مطالعه و استفاده از کتاب یا به کتاب خوانی بپردازند و یا از آن ها می خواهند که اطلاعات را از روش های گوناگون به دست آورند.

در روش مستقیم، دانش آموز به طور صریح منظور کتاب را از راهنمایی به مطالعه می فهمد. اما کتاب های درسی به روش غیر مستقیم هم دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کنند. در کتاب های درسی مطالب و مفاهیمی وجود دارد که شاید به طور مستقیم به مطالعه کردن نپرداخته باشند اما به طور ناخود آگاه ذهن دانش آموز را به طرف استفاده از کتاب و یادگیری اطلاعات بیشتر می کشاند که این همان روش غیر مستقیم است. در قسمت هایی از کتاب های درسی پایه ششم به طور مستقیم به دانش آموز نگفته است که به مطالعه بپردازد اما با داستان ها و قصه هایی که در مورد بزرگان و یا دیگر موارد آورده است دانش آموز را به مطالعه و یادگیری اطلاعات علاقه مند می کند. تقریباً در همه کتاب های درسی پایه ششم، درس ها، مفاهیم یا جملاتی که حاکی از راهنمایی کردن دانش آموز به مطالعه باشد وجود دارد، اما در کتاب هایی مانند فارسی بخوانیم، مطالعات اجتماعی، کار و فناوری و کتاب تفکر و پژوهش، از دانش آموزان بیشتر خواسته شده است که به جمع آوری اطلاعات و یا مطالعه کتاب بپردازند (بر طبق جداول ۲ الی ۸). در کتاب های فارسی و مطالعات اجتماعی موارد زیادی برای استفاده از کتاب و یا سایر منابع اطلاعاتی وجود دارد اما در کتاب های کار و فناوری و تفکر و پژوهش بیشتر شیوه گردآوری اطلاعات و مطالعه از طریق اینترنت آورده شده است. سایر کتاب های پایه ششم هم به طور نسبی در خود مفاهیمی در مورد گردآوری اطلاعات از منابع گوناگون را دارند در این کتاب ها اطلاعات گوناگونی در مورد مسائل مختلف وجود دارد که دانش آموزان با خواندن این مطالب علاقمند به یادگیری اطلاعات بیشتر می شوند. همچنین در این کتاب ها از دانش آموزان خواسته شده است که به انجام تحقیقات با استفاده از منابع گوناگون بپردازند و این کار باعث تشویق و ترغیب دانش آموزان به مطالعه و یادگیری اطلاعات می شود.

یافته های پژوهش حاضر در برخی زمینه ها، ضرورت توجه به ابعاد انگیزش به مطالعه در کودکان را برجسته می کند. در این راستا، برخی پژوهش های همسو وجود دارد، نظیر سوربانو و همکاران (۲۰۱۷) به لحاظ توجه به انواع انگیزه ها برای رشد ویژگی مطالعه در کودکان، کیکاس و همکاران (۲۰۱۷)، از جنبه تدارک محیط آموزشی کودک محور در راستای تسهیل مطالعه، جولوس و همکاران (۲۰۱۶)، از جنبه تسهیل گریز مهارت مطالعه در رشد سایر مهارت های تحصیلی دانش آموزان و آلتینوز (۲۰۱۶) به لحاظ نقش خانواده و والدین در ترغیب کودکان به مطالعه. باید خاطر نشان کرد که معلمان در تدریس خود از روش های متفاوتی استفاده می کنند و

همه آن‌ها به طور مستقیم یا غیر مستقیم، در روش‌های تدریس خود از دانش آموزان می‌خواهند که کتاب‌های مختلفی را مطالعه و یا برای کارهای درسی و جمع‌آوری اطلاعات به اینترنت و یا سایر منابع مطالعه مراجعه کنند که این یافته با نتایج پژوهش‌های محسنیان (۱۳۸۳)، ظهیری ناو و رجبی (۱۳۹۰) هال و کولز^۱ (۱۹۹۹) همسو است. البته در تدریس معلمان شیوه غیر مستقیم برای ترغیب به مطالعه بیشتر وجود دارد یعنی شاید خود معلمان هم بعضی مواقع این آگاهی را ندارند که در حال تشویق دانش‌آموزان به مطالعه هستند اما با صحبت‌ها و حرف‌هایی خود دانش‌آموز را به یاگیری اطلاعات راهنمایی می‌کنند. باید خاطر نشان کرد که در همه روش‌های تدریس معلمان، ترغیب به مطالعه و کتاب‌خوانی وجود ندارد. بیشتر معلمان مصاحبه‌شونده، اذعان داشتند که در روش سخنرانی بیشترین تشویق به مطالعه را داشته‌اند.

در مدارس مواد و منابع یادگیری خیلی کمی برای تشویق دانش‌آموزان به مطالعه وجود دارد. معلمان معتقدند با توجه به جدید بودن پایه ششم و درس‌های جدیدی مانند تفکر و پژوهش و کار و فناوری، که در این درس‌ها باید از کامپیوتر و اینترنت استفاده شود اما این منابع آموزشی در مدرسه به اندازه کافی در مدرسه وجود ندارند. سایر منابع آموزشی مانند کتابخانه، نقشه، کره جغرافیایی و... هم خیلی کم وجود دارد، و دانش‌آموزان به دلیل کمبود این مواد و منابع به مطالعه ترغیب نمی‌شدند. البته بعضی از معلمان خاطر نشان کردند که همین منابع موجود و کم، با اطلاعات و دانستنی‌های گوناگونی که در زمینه‌های مختلف دارند دانش‌آموزان را تا حدی به مطالعه کردن و جمع‌آوری اطلاعات تشویق می‌کنند. اما اکثر معلمان، منابع و مواد آموزشی موجود را برای ترغیب دانش‌آموزان به مطالعه ناکافی دانستند و گفتند با توجه به این وضع دانش‌آموزان در همین سطح، یعنی سطح مطالعه کتاب‌های درسی باقی خواهند ماند این امر با یافته‌های پژوهش بیگدلی و الهام پور و باجی (۱۳۸۶)، استارم (۲۰۰۳)، همسویی دارد.

معلمان پایه ششم در ارزشیابی‌ها و امتحانات خود، سؤالاتی را به دانش‌آموزان می‌دهند که در این سؤالات از آن‌ها خواسته شده است که به مطالعه بیشتر و جمع‌آوری اطلاعات از راه‌های مختلف بپردازند. به این معنی که معلمان با سؤال‌های خود، دانش‌آموز را وادار به مطالعه منابع گوناگون چه درسی و یا غیر درسی می‌نمایند و از این طریق دانش‌آموزان خود را تا حدی به مطالعه تشویق می‌کنند. معلمان اذعان داشتند که ارزشیابی‌ها هم

1.Hall & Coles

می تواند دانش آموزان را به مطالعه و اطلاع یابی تشویق کند، یعنی اینکه دانش آموزان باید برای پاسخ به سؤالات باید به مطالعه منابع اطلاعاتی بپردازند و این باعث آشنایی دانش آموز با منابع و اطلاعات گوناگون می شود.

معلمان در ارزشیابی های خود در مورد مطالعه و شیوه های آن سؤال می دهند و در بعضی از مواقع از دانش آموزان می خواهند که اطلاعاتی را از اینترنت و یا از کتاب های متنوع به دست آورند و در کلاس برای سایر دانش آموزان باز گو کنند تا از این طریق دانش آموزان دیگر هم به مطالعه تشویق و ترغیب شوند. در مجموع می توان گفت که شیوه های ارزشیابی با سؤال هایی که در مورد مطالعه و سایر اطلاعات دارند تا حدی دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کنند.

در تبیین یافته های پژوهش حاضر می توان اظهار داشت که کتاب های درسی پایه ششم با توجه به محتوا و مفاهیم مندرج در آن ها، به طور نسبی دانش آموزان را به مطالعه تشویق می کنند. این کتاب ها با درس ها و جملاتی که حاکی از راهنمایی کردن دانش آموز به مطالعه و کسب اطلاعات است تا اندازه ای خواننده را ترغیب می کنند. دانش آموزان با مطالعه کتاب های درسی پایه ششم، اطلاعات گوناگونی در زمینه های مختلف کسب می کنند که این اطلاعات باعث علاقه مندی به یادگیری و مطالعه می شود. مهم ترین روش تدریسی که معلمان در آن دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کنند روش سخنرانی است. همچنین اکثر معلمان پایه ششم در ارزشیابی های خود، سؤالات خیلی کمی در مورد ترغیب و تشویق مطالعه به دانش آموزان می دهند. معلمان بیشتر سؤالاتی را به دانش آموزان می دهند که فقط دانش آموز کتاب های درسی را مطالعه کند و از ارزشیابی هایی که وی را به مطالعه کتاب های غیر درسی و یا سایر منابع اطلاعاتی علاقه مند کند استفاده نمی کنند. اما در مدارس منابع و مواد آموزشی کافی برای استفاده دانش آموزان وجود ندارد، متأسفانه مدارس از کمترین امکاناتی که دانش آموز باید برای مطالعه از آن استفاده کند محروم اند. بهترین روش تدریسی که معلمان در آن دانش آموزان را به مطالعه ترغیب می کنند روش سخنرانی است. همچنین اکثر معلمان پایه ششم در ارزشیابی های خود، سؤالات خیلی کمی در مورد ترغیب و تشویق مطالعه به دانش آموزان می دهند. معلمان بیشتر سؤالاتی را به بچه ها می دهند که فقط دانش آموز کتاب های درسی را مطالعه کند و از ارزشیابی هایی که دانش آموز را به مطالعه کتاب های غیر درسی و یا سایر منابع اطلاعاتی علاقه مند کند استفاده نمی کنند. اما در

مدارس منابع و مواد آموزشی کافی برای استفاده دانش آموزان وجود ندارد، متأسفانه مدارس از کمترین امکاناتی که دانش آموز باید برای مطالعه از آن استفاده کند محروم اند. بنابراین بر اساس یافته های پژوهش توصیه می شود:

- در محتوای کتاب های درسی تکالیفی مبنی بر مطالعه منابع بیشتر به دانش آموزان ارائه شود.
- روی جلد کتاب ها یا آغاز برخی از دروس، در مورد کتاب یا مطالعه، سخنانی از بزرگان ذکر شود.
- در کتاب های درسی به منابع نوین اطلاعاتی از قبیل جستجو منابع علمی در اینترنت و شبکه های مفید علمی بیشتر پرداخته شود.
- مدارس برای مطالعه دانش آموزان به کتابخانه های غنی تری مجهز شوند.
- معلمان و مدیر مدارس هفته ای یکبار در کتابخانه مدرسه حضور یابند تا دانش آموزان با مشاهده آنها الگوپذیری پیدا کرده و به مراجعه به کتابخانه ترغیب شوند.

منابع

- استراس، آنسلم، کوربین، جولیت. (۱۳۹۳). *اصول روش تحقیق کیفی: نظریه مبنایی، رویه ها و روش ها*، ترجمه بیوک محمدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- باب الحوائجی، فهیمه، یزدیان راد، مهرزاد. (۱۳۸۹). تحلیل محتوای مقالات مجلات تخصصی کتابداری و اطلاع رسانی درباره ترویج کتابخوانی و کتابخانه های کودکان از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۷، *فصلنامه تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی*، دوره ۱۶، ش ۴، صفحات ۵۳-۳۱.
- بیگدلی، زهرا، الهام پور، حسین، باجی، فاطمه. (۱۳۸۶). بررسی گرایش های موضوعی مطالعه در دانش آموزان دوره راهنمایی شهر اهواز و مقایسه آن با توزیع موضوعی کتاب های مناسب دانش آموزان این دوره، *فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی*، ش ۳۱، صفحات ۷۴-۵۵.
- حاتمی، پیام. (۱۳۹۱). اسلام پرچمدار کتابخوانی است؛ اهمیت کتاب و کتابخوانی از منظر بزرگان، *ماهنامه پیشگامان*، ش ۷۴. صفحات ۳۲-۲۶.
- خنیفر، حسین، طاهری فاطمه؛ سیار، ابوالقاسم. (۱۳۹۱). راهکارهای اجرایی ارتقاء فرهنگ مطالعه در بین دانش آموزان، *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ش ۹۸، صفحات ۱۰۵-۸۶.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه. (۱۳۹۱). *روش های تحقیق در علوم رفتاری*، تهران: آگاه.
- شاه محمدیان، مهرداد. (۱۳۸۷). *بررسی تأثیر مطالعه غیر درسی بر وضعیت درسی دانش آموزان متوسطه شهر تهران*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی رودهن.
- ظهیری ناو، بیژن، رجبی، سوران. (۱۳۹۰). بررسی رابطه کتاب خوانی و رشد اجتماعی در دانش آموزان، *نشریه: ادبیات و زبان ها، مطالعه ادبیات کودک*، شماره ۳.
- فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۹۰). *اصول و مفاهیم برنامه ریزی درسی*، تهران: بال.

کرسول، جان. (۱۳۹۴). *پویش کیفی و طرح پژوهش: انتخاب از میان پنج رویکرد (روایت پژوهی، پدیدارشناسی، نظریه داده بنیاد، قوم نگاری، مطالعه موردی)*، ترجمه حسن دانایی فر، تهران، صفار.

کیان، مریم؛ عطاران، محمد؛ فاضلی؛ نعمت الله. (۱۳۹۰). واکاوای فرهنگ یادگیری الکترونیکی در دانشگاه های ایران: یک پژوهش نظریه مبنایی، *فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ش ۲۴، صفحات ۹۵-۱۲۷.

گال، مردیت؛ بورگ، والتر؛ گال، جویس. (۱۳۹۰). *روش های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی*، ترجمه احمدرضا نصر اصفهانی و همکاران، تهران: سمت.

محسنیان راد، مهدی. (۱۳۹۱). کتاب نیاز به معرفی دارد نه تبلیغات، خبرگزاری کتاب ایران، قابل دسترس در: www.ibna.ir

محسنیان، سرور. (۱۳۸۳). *بررسی نقش کتاب های درسی در دوره ابتدایی و راهنمایی تحصیلی در ترغیب دانش آموزان به مطالعه*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی رودهن.

ملکی، حسن. (۱۳۹۱). *برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)*، ویرایش هفت، مشهد: پیام اندیشه.

منصوریان، یزدان. (۱۳۹۱). هفتاد نکته کاربردی در طراحی و اجرای پژوهش های کیفی، کتاب ماه کلیات، سال پانزدهم، ش ۸، صفحات ۶۷-۷۵.

Altinoz, Nihat. (2016). *Parental Involvement in Children's School Work at Home*, PhD thesis, University of Leicester. Available at: <file:///C:/Users/SalamNET/Downloads/2016AltinozNPhD.pdf>

Children's Books Ireland. (2002). *What's The Story: The Reading Choices of Young People in Ireland*. Available at: www.literacytrust.org.uk. (Accessed 20th November 2013).

Hall, Christine and Coles, Martin. (1999). *Children's Reading Choices*. London: Routledge.

Julius, Mona S.; Rivka Meir; Zivit Shechter-Nissim; Esther Adi-Japha. (2016). Children's ability to learn a motor skill is related to handwriting and reading proficiency, *Learning and Individual Differences*, Volume 51, Pages 265-272.

Kikas, Eve ; Eija Pakarinen, Piret Soodla, Kätlin Peets & Marja-Kristiina Lerkkanen. (2017). Associations between Reading Skills, Interest in Reading, and Teaching Practices in First Grade. *Scandinavian Journal of Educational Research*, Pages 1-18. Available at: <http://dx.doi.org/10.1080/00313831.2017.1307272>

Magdalena Stan Maria. (2014). The effects of parental influences and school readiness of the child. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 127, 733 – 737.

National Center on Improving Literacy. (2017). *Supporting Your Child's Literacy Development at Home*. Available at: <https://improvingliteracy.org/sites/improvingliteracy1.uoregon.edu/files/briefs/Supporting-Your-Child-Literacy-Development-at-Home.pdf>.

Soriano-Ferrer, Manuel & Soriano, Manuel Morte. (2017). Teacher Perceptions of Reading Motivation in Children with Developmental Dyslexia and Average Readers, *Social and Behavioral Sciences*, Volume 237, Pages 50-56.

Sturm, Brian, W. (2003). The Information and Reading Preferences of North Carolina Children. *School Library Media Research*. Volume 6.

The role of Curriculum in Encouraging the 6th Grade students' Reading Culture

Marjan Kian^۱, Yazdan Mansorian^۲, Esmaeil Karamshahi Amjazi^۳

Abstract

The purpose of this study was to determine the role of sixth grade curriculum in encouraging students to study. Qualitative research method was used in the form of analyzing qualitative content and grounded theory as a process, not as a product. The population of the study was all sixth grade elementary school textbooks in 2012-2013 and sixth grade elementary school teachers in Karaj. The informants were 9 textbooks selected by census method and 19 teachers from the sixth grade selected by purposeful sampling and theoretical saturation. The research tools were semi-structured content analysis checklist and interview. The findings suggest that sixth-grade textbooks encourage students to directly and indirectly study. There are concepts in the textbook that asks students to study and collect information from a variety of sources. Teachers sometimes encourage students to study but they do not consider it in the evaluation process. Varied resources and materials that encourage students to study in elementary schools, were not seen in these schools. In the end, the findings were discussed and applied suggestions were presented.

Keywords: Curriculum; Reading Motivation; Qualitative Research Method; 6th Grade; Elementary Education

1 .Assistant Professor of Curriculum Studies, Department of Curriculum Studies, Kharazmi University, Tehran, Iran, Corresponding Author, kian@khu.ac.ir

2 .Associate Professor, Department of Information & Knowledge Science, Kharazmi University, Tehran, Iran.

3 .MA in Curriculum Studies, Kharazmi University, Tehran, Iran.